

Gyöngyhalászat

Erdély a magyar művelődéstörténet paradox színtere. A legkeletibb vég, a legnyugatibb gondolkodás. Barbár nemzeti szocialista kísérletezés, árnyalt és finom társadalomkutatás. A szegény gazdagok országában gazdag szegények

Erdélyről beszélve a romantika szavai tolnak a nyelvre. Aki nem akar, vagy nem bír ezen a nyelven megszólalni, annak marad a hallgatás.

A Csíkszeredában működő KAM-Regionális és Antropológiai Kutatások Központja műhelyében született művek mindenekelőtt beszélni tanítanak. Semmi homály, semmi dagály, a dolgok mintha maguktól szólalnának meg. Működő, eleven szellem, mely a teremtettre pillantva teremt.

Magyarországon, mint a Nyugaton már korábban, a társadalomkutatás modern iparrá vált. Egy-egy vizsgálat hadműveletet, melyet a szakirodalom feltárása, a fogalmak operacionalizálása, az empirikusan vizsgálható jelenségek

feltérképezése, a kapott adatok statisztikai törvények által mozgatott modellekbe rendezése követ. Hatalom védte bensőségben kutatók serege akadémiák, egyetemek, intézetek, tömegközlelési eszközök tekintélye által megtámogatva hatalmi diskurzust folytat. A megkérdezettek, a vizsgálati személyek, a populáció, a minta mind csak anyaga az előre kialakított sémának, melynek kommunikációs pályafutása a kutatóhoz, és a megrendelőhöz kötött. Óriásira nőtt a társadalomkutatási ipar.

Erdély társadalma sosem dúskált fölös javakban annyira, hogy finanszírozni lett volna képes mammutvizsgálatokat, eltarthatta volna az empirikus társadalomkutatás fejedelmi udvarait. Az erdélyi szintér túl távoli és túl zárt volt ahhoz, hogy a nyugati társadalomkutatás kolonizációs hadműveleteinek zsákmányává válhatott volna.

Ha társadalomkutatás ezen a szintéren egyáltalán létrejöhett, annak antropológiának kellett lennie, hiszen ez az a tudomány, mely ott virul, ahol egy-egy kultúra véget ér. Aki az érzékelés működésére kíváncsi, annak oda kell mennie, ahol a bőrt lenyúzza a sérülés, s a nyers izomból kilógó ideg ingerlékenysége megtöbbszöröződik. Százados szenvedés kellett ahhoz, hogy az egymásba ékelődött kultúrák idegvégződése felszínre kerüljenek. Nyugat és Kelet itt nem egyszerűen egymás mellett, hanem egymásra rétegezve, egyazon lélekben, egyazon kommunikációs áramban elválaszthatatlanul volt és van jelen.

A történelem során egyik kultúra nyúzta a másikat. Hadak jártak, rendszerek változtak, menekülők futottak és betelepülők érkeztek, társadalmi rétegek süllyedtek, emelkedtek. Az örökös

változásban csak a változatlanság akarása maradt állandó. A szüntelen bizonytalanság a bizonyosság görcseit hozta elő. Miközben a tartalmak eltűntek, megszülettek, visszatértek, struktúra keletkezett, melynek egyetlen eleme maradt meg a vizsgáló tekintet számára, s ez a **jelentés** volt.

Erdély antropológiai alaphelyzet, melyben akarva-akaratlanul mindenki antropológussá kell hogy váljék, ha csak nem fut el, vagy nem süllyed el a néma és vak mindennapiság alatti létben. Az antropológia műveléséhez éles szem kell, de ahhoz hogy igazi szellemi teljesítmény legyen az eredmény, magának az antropológusnak is a megnyuzottakhoz, felsebzettekhez kell tartoznia.

A beleélés Erdélyben nem módszertani szabály, melyet antropológiai kurzusokon a diákoknak kézikönyvekből kell elsajátítaniuk, hanem a megmaradás egyetlen esélye.

A csíkszeredai KAM-Regionális és Antropológiai Kutatások Központjának tagjai arról adnak példát a magyar és a nemzetközi társadalomkutatók nyilvánossága előtt, hogy a szabvány modern feltételek hiányában megmutatkozó hátrányt posztmodern paradigmába fordítva hogyan lehet előnyé fordítani.

A posztmodern korban a centrum és a periféria modern megkülönböztetése elveszti értelmét, mivel a különbség dimenziója immár nem a tér, hanem az elme állapota.

A csíkszeredaiak központi vizsgálati helyzete a **találkozás**, melyben a jelentés születik és elhal. De ami egyszer a

szellemben megszületett, az nem halhat el egészen. Ami a találkozásokat formálta, az megmarad, ha csonkán, megtiportan, töredezetten is. Megmarad a cselekvőben, s megmarad a megfigyelőben.

De miként a gyöngyhalászat is kockázatos, hiszen sokan lent ragadnak, mások felszínre buknak, de csalódnak, ugyanúgy az antropológiai kutatás sem tét nélküli. Csodálattal kell adóznunk a csíkszeredaiaknak, hogy ilyen bőségben és értékben voltak képesek az évek során át szellemi igazgyöngyöket termelni, melyek legfrissebb választékát tartja most kezében az olvasó. Kívánjuk, de nem reméljük, hogy helyzetük könnyebbé váljon. Végzik a dolgukat, nem tehetnek mást. Mohón várjuk a következő köteteket.

Csepeli György